

מסכת מנחות דף כט עמוד ב

אמר רב אשי חזינא להו לספרי דווקני דבי רב דחטרי להו לגגיה דחי"ת ותלו ליה לכרעיה דה"י חטרי להו לגגיה דחי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דה"י כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב [ישעיהו כ"ו] בטחו ביי' עדי עד כי ביה יי' צור עולמים – אמר ליה כל התולה בטחנו בהקב"ה הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא. אמר ליה אנא הכי קא קשיא לי: מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה? כדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי אלו שני עולמות שברא הקדוש ברוך הוא אחד בה"י ואחד ביו"ד ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י. כשהוא אומר [בראשית ב'] אלה תולדות השמים והארץ בהבראם – אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם [הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד]. ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת, יצא. ומ"ט תליא כרעיה? דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. וליעייל בהך? לא מסתייעא מילתא, כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב [משלי ג'] אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן: בא לטהר מסייעין אותו, בא לטמא פותחין לו. ומ"ט אית ליה תאגא אמר הקדוש ברוך הוא אם חוזר [בו] אני קושר לו קשר.

רש"י מסכת מנחות דף כט עמוד ב

שדומה לאכסדרה שפתוח מתחתיו שכל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא מעלין ליה בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו ולעיילו בהך פתח התחתון דנפיק ביה לא מסתייעא מילתא דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה הוא יליץ (אותו) כלומר פותח לו להיות לץ מסייעין אותו אלמא בעי סיוע

חידושי הרשב"א מסכת מנחות (מיוחס לו) דף כט עמוד ב

וקא תלו ליה לכרעיה פי' רגל פנימי של ה"י תלוי באויר ואינו דבוק לגגו ל"ה. ויש להקשות – פשיטא דצריך למתליה לכרעיה דאם יהיה דבוק לגגו א"כ מה הפרש יהיה בין ה"י לחי"ת הלא הכל יהיה אחד ומאי ספרא דווקנא דנקט דמשמע אבל שאר לא? והרי אם לא יעשה כן לא תהיה ה"י כ"א חי"ת! וי"ל דאעפ"י שיעתיקוהו לגגו מ"מ לא יעשו אותו רגל של שמאל שראוי להיות תלוי ארוך אלא קצר ויהיה מחובר לגג זה וזה יהיה ההבדל בין ח' לה' שהחי"ת שני רגליה ארוכין זה כזה כגון זה /במקור יש שרטוט/ וזה יהיה רגל אחד ארוך ואחד קצר כזה /במקור יש שרטוט/ אי נמי אעפ"י שיעשה רגליה שוין זה כזה כמו רגל החי"ת וידבקהו לגגו אפ"ה יש להבדיל בין ח' לה' שרגל

הח' יהיה הכי בסוף הגג מזה אחד ומזה א' ורגלי הה' השמאלי יהיה באמצע הגג וזה צורת הח' /במקור יש שרטוט/ וזה תהיה צורת הה' /במקור יש שרטוט/

תוספות מסכת שבת דף קד עמוד א

אית דגרסי בא ליטמא פותחין לו כלומר יש לו פתחים ליכנס. בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס.¹ ולהנהו דגרסי בא ליטמא פותחין לו צריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין.

מסכת שבת דף קד עמוד א

ומאי טעמא כרעיה דקו"ף תלויה? דאי הדר ביה ליעייל. וליעול בהך? מסייע ליה לריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב [משלי ג] אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן – בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו.

רש"י שם

כרעיה דקו"ף תליא שאינה נדבקת עם גגה ליעול בהך יקיף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין מסייעין אותו ומכינין לו פתח הוא יליץ מעצמו יליץ לא יסייעוהו ולא ימנעוהו ואם לענוים ולמדה טובה הוא נמשך יתן חן יסייעוהו מן השמים

חידושי הרשב"א [מיוחס] מסכת מנחות דף כט עמוד ב

לא מסתייע מילתא משום דהבא ליטהר בעי סיועא מפני יצה"ר הילכך עבדי ליה סיוע פתח יתירא מסייעין אותו אלמא בעי סיועא... וא"ת מה סיוע הוא בהא פתחא טפי מתחתון? י"ל דהסיוע הוי שיש לו שני פתחים ליכנס הפתח התחתון שיצא בו והפתח העליון שעשו, א"כ אם ירצה ליכנס ימצא שני פתחים ליכנס וזה הסיוע שיש לו יותר ליכנס ממה שיש לו לצאת.

וא"ת ואמאי לא היה יכול לצאת מפתח העליון כמו שיכנס וי"ל משום דהרוצה לצאת יורד ואינו עולה ועוד שהפתח התחתון קרוב לו לצאת יותר מן העליון

1. שבת של מי שבת דף קד עמוד א: ד"ה אית דגרסי' בא ליטמא פותחין לו וכו' והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס עכ"ל פי' היינו מה שאמר הש"ס בתחילה דאי הדר ביה ליעייל והם תרי פיתחי דמסייעים אותו לפתוח לו פתח ליכנס ודוק.

ועוד שהפתח התחתון רחב הוא ויוצא במהרה והעליון צר הוא ודחוק. ועוד אחרת שהפתח העליון אינו עשוי כי אם ליכנס ולא לצאת מפני שהעליון הוי הפתח בין שני חצאי האות והיוצא אינו יוצא דרך קדושה אבל מתחתון שם שני חלקי האות ועל כן נוכל לפרש דלא מסתייעא מילתא דבאותו פתח שיצא ממנו שיכנס לפי שאינו עשוי לכניסה כי אם לצאת וממקום שיצא ממנו קשה עליו ליכנס בו הילכך הוצרך לעשות בו פתח אחר שאם ירצה ליכנס יכנס דרך אותו פתח וזהו הסיוע שעשו לו פתח כדי ליכנס בו אם ירצה.

הוא יליץ הקדוש ברוך הוא יליץ אותו כלומר פותח לו להיות לץ... וקשיא דא"כ דנפרש הוא יליץ דקאי להקב"ה דר"ל יליץ אותו דיעשהו לץ א"כ לא משכחת דיהיה סיוע לבא ליכנס יותר מלבא ליטמא והרי קאמר בא לו דר"ל דמוצא פתח אם ירצה ליטמא שיכול לצאת ליטמא דרך אותו פתח אבל אין מסייעין אותו לכך אלא הפעולה הזאת הוא עושה מעצמו בלא סיוע אחרים ובא ליטהר מסייעין אותו שצריך סיוע ועזר ומסייעין ועוזרין אותו למעלה זו וא"כ אם נפרש יליץ שהקב"ה יליץ אותו דיעשהו לץ א"כ גם להוי משמע דעוזר לו להיותו לץ מאחר דאנו מכנים פעולה זו להקב"ה א"כ תהיה פעולתו להליץ כמו ליתן חן וא"כ יסייעו לזה כמו לזה

לכנ"ל לתרץ דיליץ לא קאי להקב"ה דיליץ אותו אלא ר"ל דהליץ יליץ עצמו ור"ל הפסוק כך אם ללצים ור"ל שאם ירצה להיות לץ הוא יליץ נתן לו כח ופתח דהוא יכול להליץ עצמו ולהיות לץ והוא יעשה מעצמו בלא סיוע אחרים אבל לענוים יתן חן שזאת המעשה בא מאת הקדוש ברוך הוא שנותן לו הכנה ועוזרו לדבר זה.

ירמיהו פרק ב

(ה) כֹּה אָמַר יְקֹוֹק מֶה־מְצָאוּ אַבֹּתֵיכֶם בֵּי עוֹלָם כִּי רָחֲקוּ מֵעֲלֵי וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָוֶה

דעת תורה לר' ירוחם ז"ל משגיח מיר, מאמרים עמוד מד

...ושם להלץ: "ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה ליעייל ליה, וליעייל בהך לא מיסתייעא מילתא כדריש לקיש.

והנה איך מבינים זו השאלה של "וליעייל בהך? אם למשל, קנאה תאוה וכבוד הוציאוהו מן העולם, איך זה אפשר כי באותו הדרך עצמו ישוב ויכנס לעולמו, איך זה אפשר כי על ידי אותן הקנאה התאוה והכבוד עצמן ייכנס לעולמו אם הן דברים הגורמין לצאת איך הן עצמן יהיו המביאין אותו לחיי העוה"ב, איך זה כי דרך של יציאה יהיה דרך של כניסה.

אלא הם הדברים אשר דיברנו, אמנם כן, כי היא פליאה גדולה, אבל כן הוא סוד הדבר, "אין בין גיהנום לגן עדן אלא כחוט השערה, הסוד הגדול הוא כי באותה דרך ממש שבה יוצאים, בה יכולים לחזור ולהכנס, "להביץ" הרי זה דרך לצאת, ו"להביץ" היא גופא היא

דרך ג"כ לחזור ולהכנס, רק שישנו סוד של "לא מיסתייעא מילתא", אבל לולא זאת זוהי הדרך ממש, הדרך לצאת היא ג"כ הדרך לחזור וליכנס. הנה "גאווה, הלא זוהי גיהנום תועבת ה' כל גבה לב (משלי טז, ה) והנה מגאווה ישנה דרך לגן עדן, כי גאווה גובלת עם "ויגבה לבו בדרכי ה'" הרי שאול המלך ע"ה כן הפסיד המלוכה מחמת חוסר גאווה, ונאמר לו (שמואל א טו, יז) "אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, הרי בקרו אותו ותבעו ממנו על "קטן אתה בעיניך. גם קנאה תאוה וכבוד בקדושה מצינו. וכן הוא הכלל בכל דבר: קצהו של גן עדן גובל עם גיהנום, וקצהו של גיהנום גובל עם גן עדן!

היוצא מזה למעשה הוא; עד כמה שאפשר צריך האדם להזהר ולרוץ לכל יעמוד ליד הגבול, ויש לו להרחק לרוץ יותר ויותר אל הפנים!

מכאן נבין כל הגזרות דרבנן, וכל ההרחקות. לנו נדמה כי אלו הן רק גזרות דרבנן בעלמא, מעתה אנו שומעים כי הן הן יסוד התורה! מה היה רצון ה' באדה"ר רק שלא יעמוד על ידי הגבול, כי בדעתנו הסכנה הגדולה בעמידה ליד הגבול, וכי גם בעמידה על יד איגרא רמא יכולים ליפול לבירא עמיקתא, הרי ודאי כי מוכרחות הן ההרחקות! "אל תאמין בעצמך" סחור סחור אמרי לנזירא, לכרמא לא תקרב!

תומר דבורה - פרק ראשון

הז' - ישוב ירחמנו:

אין הקב"ה מתנהג כמדת בשר ודם, שאם הכעיסו חברו כשהוא מתרצה עמו מתרצה מעט לא באהבה הקודמת; אבל אם חטא אדם ועשה תשובה, מעלתו יותר גדולה עם הקב"ה. והיינו (ברכות ל"ד, ב') "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד". והטעם כדפירשו רז"ל (במנחות כ"ט, ב') בענין ה' למה היא עשויה כאכסדרה, שכל הרוצה לצאת מעולמו יצא, פירוש העולם נברא בה', והקב"ה ברא העולם פתוח לצד הרע והחטא לרווחה, אין צד שאין חומר ויצר הרע ופגם, כמין אכסדרה, שאינה בעלת גדרים אלא פרצה גדולה פרוצה לצד הרע לצד מטה, כל מי שירצה לצאת מעולמו, כמה פתחין לו, לא יפנה לצד שלא ימצא צד חטא ועון ליכנס אל החיצונים; וגם היא פתוחה מלמעלה שאם ישוב יקבלוהו. והקשו שם "ולהדרוהו בהאי?" - "לא מסתייעא מילתא!". רצו בזה, שהשב בתשובה לא יספיק לו שיהיה נגדר מעון כגדר הצדיקים, מפני שהצדיקים שלא חטאו גדר מעט יספיק אליהם, אמנם החוטא שחטא ושב לא יספיק לו גדר מעט, אלא צריך להגדיר עצמו כמה גדרים קשים, מפני שאותו גדר המעט כבר נפרץ פעם אחת, אם יתקרב שם, בקל יפתהו יצרו, אלא צריך

2. דברי הימים ב פרק יז: (ג) וַיְהִי יְקִיָּק עִם יְהוֹשֻׁפֶט כִּי הִלֵּךְ בְּדַרְכֵי דָוִד אָבִיו הָרִאשֹׁנִים וְלֹא דָרַשׁ לַבְּעָלִים: (ד) כִּי לֹאלֹהֵי אָבִיו דָּרַשׁ וּבְמִצּוֹתָיו הִלֵּךְ וְלֹא כְּמַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּכֶן יְקִיָּק אֶת הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ וַיִּתְּנוּ כָּל יְהוּדָה מִנְחָה לְיְהוֹשֻׁפֶט וַיְהִי לוֹ עֶשֶׂר וְכָבוֹד לָרֹב: (ו) וַיִּגְבְּה לְבֹו בְּדַרְכֵי יְקִיָּק וְעוֹד הִסִּיר אֶת הַבָּמוֹת וְאֶת הָאֲשֵׁרִים מִיְהוּדָה.

להתרחק הרחק גדול מאד, ולזה לא יכנס דרך פתח האכסדרה שהפרצה שם, אלא יתעלה ויכנס דרך פתח צר ויעשה כמה צרות וסגופים לעצמו ויסתום הפרצות. ומטעם זה "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד", מפני שלא נכנסו דרך פתח הצדיקים כדי שיהיו עם הצדיקים, אלא נצטערו ועלו דרך פתח העליון וסגפו עצמן ונבדלו מן החטא יותר ויותר מן הצדיקים, לכך עלו ועמדו במדרגה ה', היכל ה' שבגן עדן, דהיינו גג הה"א, וצדיקים בפתח הה"א בכניסת האכסדרה. ולזה, כאשר האדם יעשה תשובה, דהיינו "תשוב – ה" אל מקומה, ויחזיר הקב"ה שכינתו עליו, אינו שב כאהבה הראשונה בלבד, אלא יותר ויותר. והיינו "ישוב ירחמנו", שיוסיף רחמים לישראל ויתקנם ויקרבם יותר:

כך צריך האדם להתנהג עם חברו, לא יהיה נוטר איבה מהכעס הקודם, אלא כשיראה שחברו מבקש אהבתו יהיה לו במדרגת רחמים ואהבה יותר ויותר מקודם, ויאמר: "הרי הוא לי כבעלי תשובה, שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד אצלם", ויקרבהו תכלית קורבה יותר ממה שמקרב אותם שהם צדיקים גמורים עמו, שלא חטאו אצלו: